

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

25. aprill 1940. a.

Nr. 4

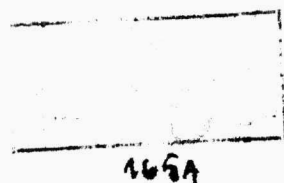
XVIII AASTAKÄIK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr. 5.—	Fallinnas, Müürivahe tn. nr. 16.	1 lk. Kr. 40.—, ½ lk. Kr. 20.—.
Pooles aastas „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	¼ lk. Kr. 10.—, ⅛ lk. Kr. 5.—
1923. aastak. „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Dokumentide kaotamise kuulutused
1924.—1935. a. ä . . . „ 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	50 senti dokumendi pealt.
	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

Omavalitsustegelasi	Lk. 51
Kogukonna tegevuse kontroll	„ 53
Maavalitsuste 1938/1939. a. aruannete kokkuvõte	„ 56
Avalike raamatukogude ülalpidamisest	„ 60
Kodukaunistamisest	„ 61
Küsimusi ja vastuseid	„ 63
Riigikohtu otsusi	„ 64

Omavalitsuse
kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.

Peaesindused: Tallinnas, Rakveres
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures
saares ja Petseris.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

Ehitus ja Kodukaunistamisnõuande Talitus

valmistab

eelprojekte, projekte ja kavandeid vallamajade,
koolimajade, vanadekodude, lastekodude, haiglate
ja muude omavalitsusasutiste hoonete **ehitamiseks**,
ümberehitamiseks ja **parandamiseks**, nende
sisustamiseks ja **ümbruse kaunistamiseks**.

Tellimised palutakse adresseerida:

Eesti Maaomavalitsuste Liidu Büroole — Tallinn,
Müürivahe 16—30.

Omavalitsustegelasi.

TARTU ABIMAAVANEM HANS MILLER 50-AASTANE.

9. aprillil 1940 sai Tartu abimaaavanem Hans Miller 50-aastaseks.

Hans Miller sündis 9. aprillil 1890 Väike-Kongutal, Tartu maakonnas, talurentniku pojana; alghariduse omandas Kirepi valla-, Rõngu õigeusu kihelkonna- ja Uderna 2-kl. ministeeriumikoolis 1900—1908. a.; jätkas õppimist Õpetajate Seminaris 1908—1911. a. ning sooritas 1915. a. eksternina eksamid gümnaasiumi kuue klassi õppekursuse ulatuses; 1916. a. lõpetas Vladimiri sõjakooli kursuse, 1917. a. andis eksami suurtükiväe alal ja 1918. a. lõpetas eksternina gümnaasiumi kursuse. Maailmasõjas viibis Hans Miller 1915—1918. a. jaanuarini, võttes sõjategevusest osa Riia frontil alates 1. oktoobrist 1916 kuni Eesti rahvusliku väeossa siirdumiseni, milles tegi kaasa Eesti Vabadussõja algusest lõpuni, olles patrei-, ühtlasi suurtükiväe divisjoni- ja ajutiselt polgu ülemaks. Vabanenud sõjaväest, astus Miller Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna keemia osakonda, mille lõpetas tehnoloogina 1926. a.

Tartu maakonnaõukogu liikmeks valiti Hans Miller 1924. a., millisest ajast alates seniajani on olnud tegev Tartu maakonnaomavalitsuses, kaasa elades selle mured ja rõõmud. 1926. ja 1927. a. ta oli Tartu maavalitsuse sekretäriks ja põllumajandusosakonna juhatajaks, 1927—1929. a. põllumajandus- ning hoolekande- ja tervishoiu-

osakonna juhatajaks ja maavalitsuse sekretäriks; 30. novembrist 1929 kuni 1. juulini 1930 oli Riigikogu liikmeks. Alates 1930. a. on H. Miller maavalitsuse abiesimehena ja 1938. a. arvates abimaaavanemana juhtinud maavalitsuse põllumajandus- ja sotsiaal- (varemalt hoolekande- ja tervishoiu-) osakonda ning 1. novembrist 1935. a. ka teedeosakonda.

Alates 1938. a. on Hans Miller Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõukogu liikmeks.

Omavalitsuse töös tuntakse H. Miller'it sümpaatse, avameelse ja häätahtliku juhina ning kaastöölisena. Oma ülesandeid täidab ta suure arusaamise ja sooja südamekusega. Kõik see on temale võimalikuks teinud lahendada küsimusi maakonna elus õiglaselt ja kodanike huvidele vastavalt. Tartu maakonna heakorra ja heaolu alal on tema teened leidnud üldist tunnustust.

Omavalitsuse töö kõrval on H. Miller innukalt osa võtnud ka seltskondlikust tööst ja Kaitseliidu teenistusest. Ta on tegev Põllumajanduse panga juhatuses, Kindlustusaktsiaseltsis „Oma“, Tartu Eesti Põllumeeste seltsis ja mujal.

H. Miller'ile on annetatud Vabaduse Rist II/3, Eesti Vabadussõja mälestusmärk, Eesti Punase Risti IV kl. teenetemärk, Läti Karutapjate Ordu 3. järgu märk ja Läti Vabadussõja mälestusmärk. Vahvuse eest Vabadussõjas on H. Miller'ile antud tasuta maa normaaltalu suuruses ja rahaline autasu.

JÄRVA ABIMAAVANEM VOLDEMAR TARTU 40-AASTANE.

Järva abimaavanem Voldemar Tartu sai 23. aprillil 1940. a. 40-aastaseks.

Voldemar Tartu sündis 23. aprillil 1900 Narvas, kuid on pärit Vaivara vallast, kus andmed esivanematest ulatuvad 1732. aastani; õppur-sõdurina ta võttis osa Vabadussõjast, lõpetas Narva 8 kl. Kommertsikooli ja õppis Tartu ülikoolis õigusteadust.

Teenistust Voldemar Tartu alustas 1922. a. Narva linna politsei 3. jsk. raiooniülema kohusetäitjana, kust järgmisel aastal viidi üle Tartu linna politsei 2. jsk. raiooniülemaks, sealt koosseisude koondamise tõttu 1924. a. vabanemise järele ta määrati 1925. a. Tartu linna politsei 2. jsk. asjaajajaks, kus teenis kuni 1926. a. augustini, mil lahkus riigiteenistusest.

30. aprillil 1927. a. Voldemar Tartu valiti Viru maavolikogu ja maavalitsuse sekretäriks, sama aasta 16. mail pandi temale ka Administratiivosakonna juhataja ülesanded. Valituna 1929. a. IV Riigivolikogu liikmeks Voldemar Tartu lahkus Viru maavalitsuse teenistusest, kuid kutsuti sinna 1930. a. uuesti tagasi ja täitis seal edasi maavolikogu ja maavalitsuse sekretäri ning Administratiivosakonna juhataja ülesandeid kuni 1936. a., mil Vabariigi Valitsuse 14. oktoobri otsusega määrati Järva maavalitsuse liikmeks, kus anti tema juhtimisele Majanduse- ja Sotsiaalosakonnad, pärastpoole mõni aeg ka Ehitus-Teedeosakond ja Sekretariaat. 1937. a. 1. septembril Voldemar Tartu määrati Järva maavalitsuse esimehe asetäitjaks ja täitis esimehe kohuseid kuni esimehe määramiseni sama aasta 1. oktoobril, mil nimetati maavalitsuse abiesimeheks, 1. mail 1938, Maakonnaseaduse

jõustumisel, nimetati ümber maanõunikuks ja abimaavanemaks.

Järva maavalitsuses on Voldemar Tartul eriti suured teened Majandusosakonna juhatajana, kellena seadis korda maavalitsuse laostunud majapidamise.

Alates 1934. a. on Voldemar Tartu Eesti Maomavalitsuste Liidu nõukogu ja juhatuse liikmeks.

Oma otseste teenistusliikkude ülesannete kõrval on Voldemar Tartu võtnud juhtivalt

osa ka seltskondliikkude organisatsioonide tegevusest nii Virumaal — kui Järva maal. olnud ja olles: Virumaal — „Virumaa Teataja“ peatoimetajaks üle 1½ aasta, Kaitseliidu Suurtükiväe Divisjoni 2. patarei üldrühma pealikuks, Rakvere Ühispinga nõukogu liikmeks ja esimeheks, Viru Noorkotkaste ja Kodutütarde Sõprade Seltsi esimeheks, Virumaa Rahvaulikooli Seltsi juhatuse sekretäriks; Järva maal — Kaitseliidu Järva Maleva propaganda pealikuks, Noorkot-

kaste Järva Maleva vanema abiks, Järvamaa Spordiliidu esimeheks ja spordiseltsi „Järvapoegade“ juhatuse liikmeks, Paide Kodanikkude Klubi esimeheks, Paide Ühispinga ja Järvamaa Ühispinga nõukogu liikmeks.

Eesti riigile ja rahvale osutatud teenete tunnustuseks on Voldemar Tartule annetatud Eesti Punase Risti IV kl. teenetemärk.

Oma rahuliku ja tasakaaluka iseloomuga ning kõigisse ühtlaselt sõbraliku, heatahtliku ja vastutuleliku suhtumisega on Voldemar Tartu teeninud omale üldise lugupidamise nii Viru- kui Järvamaal.

*

Soovime mõlemale lugupeetavale omavalitsustegelasele tervist, jõudu ja tahet edasitöötamiseks senise innu ja andumusega omavalitsusteelu arendamisel ja korraldamisel.

Kogukonna tegevuse kontroll.

A. Siim.

E e s s õ n a.

Kogukonna tegevuse kontroll haarab küsimuste komplekse, mis on seonduvad kogukondlike omahaldusühikute, millistena meil fungeerivad vald, linn ja piiratud ulatuses ka maakond, tegevuse järelevalvega. Sellistena tulevad järgnevas vaatlemisele õiguspärase halduse tagamise probleemid. Moodustub ju haldurite tegevuse kontroll selle faktori, mis kindlustab tänapäeva õigusriiklike printsiipide realiseerimise tegelikkuses.

Kontrolli probleem on oma põhiloomult dogmaatiline probleem, leides erinevat rakendust konkreetseis õiguskorras. Ent vaatamata üksikjuhtude lahendamise sisulisele erinevusele, võib siin püstitada ka teatavaid üldprintsiipe. Järgnev käsitelu, piirdudes sissejuhatavalt kontrolli teoreetiliste üldprintsiipidega, asubki viimaste valgusel kogukondlike omahaldusühikute tegevuse kontrolli lähemale vaatlemisele Eesti natsionaalseis seadussätteis.

S i s s e j u h a t u s e k s.

§ 1. Teoreetilisi üldprintsiipe.

Et haldamine seisneb õigusnormide rakedamises, sisaldab iga haldustoiming eneses hädadohtu õigusnormidega vastuollu sattumiseks.¹⁾ Selle vältimist ja esilduvate eksimuste kõrvaldamist võimaldab halduse tegevuse kontroll.

Halduse kontrolli all mõistetakse haldusametnikkonna tegevuse üle teostatavat järelevalvet,²⁾ esinegu see ametkond siis kas riigi keskalduse või omahaldusühikute rakingus.

Ei piisa sellest, et haldusorganeile nähakse ette kindel pädevus, sätitakse menetluskord ning toimingute vorm ja siht, missuguseid nõudeid ignoreerides haldustoimingud ei eviks materiaalset kehtivust, vaid osutub vajalikuks teostada ka kontrolli, et õiguspärad ja puudulikud aktid ei omaks üldse

1) Vrd. Adolf Merkl, Allgemeines Verwaltungsrecht, Wien-Berlin 1927, lk. 363: „Ist die Verwaltung ihrem Sinne nach Vollziehung generell geformten Rechtes, insbesondere der Gesetze, so besteht für jede Verwaltungshandlung die Gefahr eines Widerspruches zu den Rechtssätzen, die in der Verwaltungshandlung angewendet werden sollen.“

2) Vt. Rein Eliaser, Haldusõiguse üldosa Tartu 1939, lk. 229.

jurüidilist toimumust. Alles viimase nõude täitmisega on tagatud õiguspärase halduse tegelik teostamine.

Vastavalt sellele, kas halduse tegevuse kontroll teostub haldusorganisatsioonis eneses või väljaspool seda, eritellakse immanentset ja transtsendentset kontrolli³⁾.

Immanents on selline halduskontroll, mida teostavad halduse enese asutised ja ametnikud⁴⁾. Ta liigitub teenistus- ja riigivalveks⁵⁾.

Teenistusvalve seisneb kontrollis, mida teostatakse teenistuslikult superordineeritud instantside poolt alluvate instantside tegevuse õiguspärasuse ja otstarbekohasuse⁶⁾ üle. Teenistusvalvelise järelevalve teostamisel on superordineeritud instantsid õigustatud: 1) juhutama alluvaid asutisi ja teenistujaid ja 2) intervenerima alluvate tegevusse, korrigeerides või asendades täielikult nende akte oma aktidega.

Õeldust järeldeb, et teenistusvalveline kontroll esineb peamiselt tsentralisatsiooni süsteemil teotsevais ametkonnis. Ta muudab subordineeritud instantsid iseseisvusetuteks, kuna superordineeritud instantsid, võides teostada ka haldustegevuse otstarbekohasuse kontrolli, omandavad täieliku meelevalla oma alluvate üle⁷⁾.

Seoses teenistusvalvega tuleb mainida õiguspärase alistumise instituuti, kui garantiid superordineeritud instantside omavolilise tegevuse vastu. Õiguspärase alistumise instituudi põhituum seis-

3) Vt. Merkl, op. cit., lk. 364: „Die Mittel der Verwaltungskontrolle sind der Verwaltung teils immanent, teils transzendent.“

4) Vrd. op. cit., l. cit.: „Immanent ist die Verwaltungskontrolle im Wege der administrativen Instanzenzuges.“

5) Vt. Eliaser, op. cit., lk. 230.

6) Tuleb teravalt eritella õiguspärasuse ja otstarbekohasuse kontrolli. Esimese alusel kontrollitakse haldustoiminguid nende vastavuse seisukohalt kehtiva õiguse nõuetele, teise alusel aga lähtutakse kontrolli teostamisel toimuingu sisu otstarbekohasuse seisukohalt. Viimane kontrollimisviis rajaneb paratamatult osaliseltki kontrollija subjektiivsetele veenetele ja hinnangutele.

7) Omahaldusühikud asuvad riigi keskalduse suhtes subordinatsiooni tasemel, mispärast riiklikud haldusinstantsid nende üle teenistusvalvelist kontrolli ei teosta.

Vt. Merkl, op. cit., lk. 351: „Die Einrichtung der Selbstverwaltung äussert sich darin, dass der Subordination des lokalen unter das zentrale Organ Grenzen gezogen sind.“

neb selles, et alamad instantsid on kohustatud järgima vaid neid superordineeritud instantside direktiive, mis on õiguspärased. Et aga direktiivide õiguspärasuse või õiguspäratuse üle otsustajaiks ei oleks ainuüksi subordineeritud instantsid, mis sisuliselt teeks teenistusvalve olematuks, on õiguspäratu direktiivi täitmisest keeldumiseks nähud ette kindel kord. Nimelt võib alluv ametnik vaid üks kord ülemalt tuleva direktiivi tagasi lükata, näidates ja põhjendades selle õiguspäratust. Jääb aga ülemus oma nõudmise juurde, on alluv kohustatud direktiivi rakendada, tehes kaasvastutusest vabanemiseks ettekande ülemuse ülemusele. Ainult kui direktiiv on otseselt kuriteo kordasaatmise sihiga, võib alluv keelduda seda täitmast ka ülemuse teistkordsel nõudmisel, teatades aga sellest ülemuse ülemusele ja vastavale kohtuvõimule.⁸⁾

Riigivalveks nimetatakse säärast immanentset halduskontrolli, mis seisneb autonoomsete omahaldusühikute tegevuse õiguspärasuse⁹⁾ kontrollimises. Kuna omahaldusühikud ei ole subordineeritud riigi keskvoimule, vaid asetsevad viimasega koordinaatsiooni tasemel, osutub riigivalve juures rakendada teenistusvalvest erinevaid printsiipe. Vastavalt sellele võib riigivalve teostamine toimuda kas sanktsioneerimis-, veto- või kohtuliku kontrolli printsiibil.

Sanktsioneerimis- ehk kinnitamisprintsiibi rakendamisel vajavad omahaldusühikute kontrollitavad aktid formaalseks jõustumiseks kinnistusakti riigivalvet teostavalt organilt. Viimane on õigustatud keelduma vaid õiguspäratuste esildumise korral. Kontrollitav omahaldusühik on õigustatud akti mittekinnitamise puhul esinema halduskohtuliku kaebusega.

Veto- ehk keeluprintsiibil toimub riigivalve teostamine selliselt, et riigivalvet teostav organ on õigustatud omahaldusühiku õiguspäratu akti formaalset jõustumist teatud tähtaja jooksul vastava keeluaktiga tõkestama. Ei kasuta riigivalvet teostavorgan oma vetoõigust, kasvab haldusakt seadusjõusse. Keeluakti vastu on omahaldusühikul õigus tõsta halduskohtulikku kaebust. Üldiselt võimaldab veto- ehk keeluprintsiip omahaldusühikuil teostada palju ise-

seisvamalt sanktsioneerimis- ehk kinnitamisprintsiibil teostatavast kontrollist¹⁰⁾.

Kohtuliku kontrolli printsiip seisneb selles, et omahaldusühikute õiguspäratute aktide vastu võivad keskhalduse asutised esineda ainult kaebustega halduskohtus. Halduskohus otsustab kaevatud aktide õiguspärasuse üle. Kohtuliku kontrolli printsiip, mille järgi on halduse tegevuse kontroll allutatud haldusest sõltumatutele kohtutele, tagab omahaldusühikute autonoomsust ülimal määral. Praktiliselt on aga kohtuliku kontrolli teostamine aegaviitev ja raskepärane¹¹⁾.

Kirjeldatud viisel on riigivalve teostamine võimalik üksnes dokumentaalsete aktide suhtes, mis seadustes ettenähtud korras tulevad esitada omahaldusühikute poolt riigivalvet teostavaile organeile. Järelevalve instantsi eel peab aga olema võimalik kontrollida ka omahaldusühikute faktilist teotsemist. Selleks võivad järelevalve instantsid nõuda mitmesuguseid aruandeid, teostada revideerimisi, korraldada paiklikke ülevaatusi jne., nõudes korratuste esinemise puhul nende kõrvaldamist ja teatades kuritegevuse ilmnemisel asjast vastavale kohtuvõimule.

Vastavalt sellele, kas autonoomsed omahaldusühikud on astendatud või mitte, esineb riigivalve teostamine enam või vähem keskendatuna. Astmetute omahaldusühikute esinemisel keskendub riigivalve teostamine keskhalduse kätte; astenduse korral¹²⁾ võib aga selline keskendus puududa, sest siis võib osa riigivalvelisi ülesandeid madalama astme omahaldusühikute suhtes jääda samalaadsete kõrgemaastmeliste ühikute teostada¹³⁾.

Transsendentne kontroll toimub haldustegevuse üle väljaspool halduse rakingut asetsevate organite poolt. Transsendentse kontrolli alaliikidena eritellakse parlamenti¹⁴⁾, arve- ja kohtukontrolli¹⁵⁾.

¹⁰⁾ Tähenatagu, et mainitud printsiip on meie kehtivas õiguses domineerivamaid.

¹¹⁾ Riigivalve teostamine kohtuliku kontrolli printsiibil leidis aset meie kogukondliku omahalduse suhtes kuni 29. dets. 1934, mil see Omavalit-sustesse puutuvate seaduste muutmise ja täiendamise dekreediga (RT 1934, 109, 854) asendati veto- ehk keeluprintsiibiga.

¹²⁾ Ps-e § 123 järgi on meie kogukondlik omahaldus kaheastmeline. Praegust maakonnaomavalit-sust tuleb aga oma struktuurilt pidada rohkem riiklikuks kohahalduseks kui omahaldusühikuks.

¹³⁾ Vrd. Merkl, op. cit, lk. 351.

⁸⁾ Vrd. Eliaser, op. cit., lk. 230 j.

⁹⁾ Kontroll omahaldusühikute tegevuse otstarbekohasuse üle ei kuulu riigivalve teoreetilisse mõistesse.

¹⁴⁾ Nimetatud ka poliitiliseks kontrolliks, vt. Merkl, op. cit., lk. 364.

¹⁵⁾ op. cit., l. cit.

Parlamendikontrolli teostajaks on parlament-seadusandlusorgan. Vastav kontroll ise seisneb õiguses esitada valitusele või selle üksikuile liikmeile: 1) küsimusi, 2) arupärimisi, 3) resolutsioone ja 4) võimaluses moodustada ankeetkomisjon e kõrgemate haldusteenistujate ametialaste süütegude uurimiseks¹⁶⁾.

Arvekontroll seisneb halduse majandusliku tegevuse õiguspärasuse, kui ka otstarbekohasuse kontrollimises¹⁷⁾ vastava väljaspool aktiivse halduse rakingut asetseva eriametnikkonna¹⁸⁾ poolt, esinedes eel-, faktilise ja järelkontrollina.

Eelkontrolli teostatakse asutiste poolt koostatavate eelarvete ja kalkulasioonide kontrollimisena, s. o. enne vastavate kulutiste tegemist.

Faktilist kontrolli teostatakse jooksva tegevuse kestes koha peal ning see võib toimuda: 1) inspeksiooni põhimõttel,¹⁹⁾ mis seisneb halduse majandusliku sisuga toimingute õiguspärasuse kontrollis, või 2) revisjoni põhimõttel, mille kohaselt toimetatakse kulutiste kontrollimist otstarbekohasuse seisukohalt.

Järelkontrolli teostatakse asutiste poolt esitatavate aruannete kontrollimisena, s. o. pärast kulutamist.

Olgugi, et arvekontroll teoreetiliselt esineb transsendentse kontrolli alaliigina, võidakse samaviisilist kontrolli teostada ka immanentse kontrollina. See kehtib eriti kogukondlike omahaldusühikute kohta.

Tähtsaimaks transsendentse kontrolli alaliigiks on kohtulik kontroll, mida haldustegevuse üle teostavad haldusest sõltumatud kohtud²⁰⁾ või kohtulikud haldusinstantsid²¹⁾. Kohtulik kontroll on tõhusaimaks kaitsevahendiks haldustoimingute õiguspärasuse suhtes, olles õiguskorra institut-

siooniliseks tagajaks²²⁾. Erilise tähtsuse omab kohtulik kontroll just kodanike suhtes, olles neile kaitsjaks halduse võimaliku omavoli vastu.

I osa.

Immanentne kontroll.

1. peatükk.

Teenistusvalve.

§ 2. Esinduskogu poolt teostatav kontroll.

Kogukonna korraldavaks organiks on esinduskogu,²³⁾ kellele loomulikult peab kuuluma ka kontroll kogukonna eksekutiivorganite tegevuse üle. Vaadeldes kogukondlike omahaldusühikute lähemat korraldust sättivaid seadusi,²⁴⁾ näeme, et valla- ja linnakogukonna esinduskogu pädevusse on arvatud küll eksekutiivorganite tegevuse kontroll, kuid maakonnaomahalduse esinduskogu pädevusest on see välja jäetud.²⁵⁾ See seletub asjaoluga, et Maakonnaseadusega sättimist leidnud maakonnaomavalituse korras on pigemini omane riiklikule kohahaldusinstantsile kui kogukondlikule omahaldusele. Tema esinduskogu on moodustatud maavanema kui keskvalduse esindaja järelevalvele alluvaist ametiisikuist — linna- ja vallavane- maist²⁶⁾, kes omakord on ametisse nimetatavad Siseministri poolt. Sellest olenevalt ei oleks mõeldav olukord, kus järelevalvealused revideeriks järelevalve teostajaid²⁷⁾. Ainsaks kontrollivõimaluseks praegusele maavolikogule, kui teise astme omahalduse esinduskogule, on jäetud seisukohavõtt maavalituse majandusliku tegevuse kohta aruande läbi vaatamise puhul²⁸⁾.

Valla- ja linnakogukonnas valib volikogu oma esimesel koosolekul volinike hulgast vähemalt kolmeliikmelise revisjonikomisjoni, kes teotseb volikogu volituste kestuse

¹⁶⁾ Vrd. kontrolliliikide, suhtes Merkl, op. cit., lk. 365 j.

¹⁷⁾ Vt. Merkl, op. cit., lk. 366: „Die rechnungsmässige Verwaltungskontrolle ist eine Überprüfung der Verwaltung auf ihre Rechtsmässigkeit, oft auch auf ihre Zweckmässigkeit in finanzieller Beziehung.“

¹⁸⁾ Vt. sellise organi rakingu ja sõltuvuse küsimuse teoreetiliste printsiipide kohta Merkl, op. cit., lk. 367 j.

¹⁹⁾ Vt. op. cit., l. cit.

²⁰⁾ Vt. Merkl, op. cit., lk. 375: „Die Verwaltungsgerichtsbarkeit dürfen wir... bestimmen als eine Funktion, die von unabhängigen Vollzugsorganen, das sind Gerichten, in bezug auf Verwaltungssachen ausgeübt wird.“

²¹⁾ Vt. op. cit., lk. 379 j.

²²⁾ Vt. A.T. Kliimann, Haldusprotsess, Tartu 1937, lk. 55: „Halduskohus on riigi põhi- korra, eriti kodanikkude põhiõiguste ainuke garant ja valvur.“

²³⁾ Vt. PS-e § 123.

²⁴⁾ Vt. Vallaseadus (VS) RT 1937, 32, 310; Linnaseadus (LS) RT 1938, 43, 404 ja Maakonnaseadus (MS) RT 1938 43, 404.

²⁵⁾ VS § 25 p. 12 ja LS § 28 p. 7 ning vrd. MS § 31.

²⁶⁾ MS § 19 II l.: „Maavolinikeks võidakse valida maakonna valdade vallavanemaid ja kolmanda astme linnade linnanemaid.“

²⁷⁾ Vt. Eugen Maddisoo, Uuendatud maavalitsused, Maaomavalitsus nr. 9 — 1938.

²⁸⁾ Vt. MS § 31 p. 5, 211 ja 212.

Maavalitsuste 1938/39. a

1. Teedekapital

Tulude ja kulude nimetus	Viru	Järva	Harju	Lääne	Saare
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
TULU.					
I, 1. Riiklikud teotused	2.000,—	45.600,—	306.500,—	26.124,77	30.000,—
2. Jõuvankrite maksud	157.500,—	96.250,—	241.700,—	87.000,—	35.000,—
3. Bensiniimaksud	284.000,—	146.455,—	270.000,—	143.000,—	75.000,—
4. Teedemin. teedekapitali tulud	—	—	86.500,—	—	—
II, 1. Lisapõhiärimaksud	30.569,93	10.840,—	25.750,90	14.231,60	6.376,39
2. Lisakinnisvaramaksud	25.052,37	7.760,94	17.132,31	3.185,26	2.338,69
3. Naturaalkohustusest vabastamise maksud	—	—	5.781,75	410,79	—
III, 1. Ujuvate sildade ja parvede tarvitamise maksud	405,—	—	—	—	—
2. Maade müügist saadud summad	—	—	—	—	—
3. Üürid ja rendid	96,—	—	—	—	183,—
IV, 1. Maavalitsuste toetused	1.930,—	—	—	1.000,—	—
2. Eelnise aasta ülejäägid	17.597,53	19.879,95	57.960,28	42.756,91	6.289,06
3. Juhuslikud tulud	8.253,28	7.910,74	10.285,15	6.735,22	6.138,16
Teedekapitali kogutulud	527.404,11	334.696,63	1.021.610,39	324.444,55	161.325,39
KULU.					
I, 1. Palgad	31.188,10	20.029,44	31.313,38	19.071,32	15.412,80
2. Teenistusvanusetasud	4.588,35	2.687,30	4.609,46	2.848,25	2.058,60
3. Toetused	2.952,33	1.546,05	1.995,26	1.740,99	1.091,06
4. Pensionikapitalimaksud	1.934,44	1.177,20	1.910,70	1.156,27	907,52
5. Ametisõidud	8.163,52	2.802,46	9.960,69	3.758,68	2.760,80
6. Kantseleikulud	4.836,66	3.462,36	7.055,27	3.954,43	2.032,68
7. Majapidamine	3.305,30	1.349,07	1.923,67	1.560,50	1.268,—
8. Vallasvara soetamine	592,12	583,75	1.409,72	367,63	342,46
II, 1. Garaažid, töökojad ja laod	7.447,16	4.570,18	12.078,83	4.007,21	5.480,63
2. Sõidukite korrashoid ja juhtide ülalpidamine	6.743,40	5.386,56	6.113,54	3.707,40	3.144,80
3. Veoautod	22.939,06	14.703,18	33.119,94	15.024,80	9.207,82
4. Ehitusmasinad	59.514,76	49.085,60	114.693,04	35.863,09	17.105,08
5. Sõidukite, masinate ja veoabinõude soetamine	3.425,19	4.544,15	40.963,82	14.908,84	7.257,18
III, 1. Uued ehitused maanteedel	118.411,74	31.399,06	138.023,42	46.834,75	13.539,19
2. Maanteede ehituste kapitaalparandused	17.174,14	71.659,44	242.484,15	31.225,54	26.389,83
3. Maanteede ehituste suvine korrashoid	117.686,52	52.133,22	144.180,03	57.729,10	29.094,46
4. Maanteede ehituste talvine korrashoid	15.894,16	6.763,61	17.171,47	4.626,67	6.262,06
5. Hooned	9.941,93	4.462,38	81.346,28	19.651,27	7.722,45
6. Maad ja kruusaaugud	2.817,90	1.254,47	6.358,94	1.312,06	742,80
7. Eel- ja uurimistöde kulud	2.988,51	239,64	1.007,36	1.193,54	741,08
8. Mitmesugused kulud	18.112,71	9.981,44	23.389,23	7.442,68	3.743,80
9. Tagavarasumma	—	—	—	—	—
Teedekapitali kogukulud	514.658,—	289.820,56	921.108,20	277.985,02	156.305,10

aruannete kokkuvõte.

alud ja kulud.

Pärnu	Viljandi	Tartu	Valga	Võru	Petseri	Kokku
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
25 468,20	31.400,—	138.167,91	65.500,—	64.000,—	78.000,—	512.760,88
114.000,—	60.000,—	100.000,—	40.000,—	75.000,—	45.000,—	1.051.450,—
233 200,—	135.000,—	290.000,—	100.000,—	149.500,—	115.000,—	1.941.155,—
—	—	—	8.000,—	—	—	94.500,—
16.322,50	9.215,74	20.158,—	5.682,50	13.734,25	6.172,50	159.054,31
8.651,43	5.823,11	9.731,15	1.583,93	5.502,59	2 043,88	88.805,66
—	—	768,86	—	—	—	6.961,40
—	—	1.243,85	—	—	30,—	1.678,85
—	—	—	—	—	—	—
—	276,—	600,—	—	503,38	251,81	1.910,19
1 000,—	500,—	—	—	552,—	—	4.982,—
25.007,40	11.374,53	161.551,10	9 965,74	8.398,39	26.766,94	387.547,83
18.626,29	11.250,68	6.641,74	5.507,04	5.507,54	4.034,89	90.890,73
442.275,82	264.840,06	728.862,61	236.239,21	322.698,15	277.300,02	4.641.696,85
21.660,66	20.306,51	28.897,55	13.330,29	20 354,—	13.560,18	235.124,23
3 600,40	2.513,30	4.150,77	1.957,21	3.220,20	1.400,—	33.633,84
2.544,69	2 732,05	3.422,06	1.951,88	2.212,43	1.208,47	23 397,27
1.296,90	1.267,90	1.805,65	865,43	1.267,80	762,90	14.352,71
4 186,03	3 669,58	5.994,56	2.854,82	4.835,79	2 671,67	51.658,60
3.840,05	2.950,24	3.721,75	2.473,52	2.864,81	2.065,72	39.257,49
2.270,55	1.447,71	1.330,17	1.305,76	1.078,07	415,—	17.253,80
1.109,07	206,61	1.149,11	591,69	1.091,55	714,37	8.158,08
5.697,01	4.742,—	6.481,43	3.539,33	3.627,63	4.388,06	62.059,47
5.148,20	4.558,68	5.676,79	3.175,77	4.755,63	3.627,11	52.037,88
16.124,75	26.005,25	26.087,64	19.291,13	18.262,69	6.882,34	207.648,60
44.310,60	43.488,31	56.698,68	21.709,76	33.987,29	20.745,75	497.201,96
4.765,35	2.699,63	8,913,43	—	—	12.020,—	99 497,59
198.222,49	33.312,42	8.860,29	62.632,10	57.222,84	57.268,40	845.468,70
20.516,71	13.712,79	89.780,14	8.832,95	21.210,79	11 303,39	608.289,87
55.288,29	50.497,29	140.931,07	45.445,08	76.446,72	40.407,36	809.839,14
12.446,01	8.392,13	15.857,55	4.781,89	5.837,56	4.968,88	103.001,99
6.799,23	17.256,73	95.741,03	16.447,38	2.464,15	87,91	261.920,74
778,73	1.148,14	8.571,57	2.720,48	1.935,92	1.794,27	29.435,28
2 489,42	406,91	477,31	535,23	91,79	984,52	11.155,31
19.191,77	7.763,94	14.447,37	7.937,12	7.134,48	6.016,23	125.160,77
—	—	—	—	—	—	—
432.286,91	249.078,12	608.737,92	222.378,82	269.902,14	193.292,53	4.135 553,32

vältel²⁹⁾. Revisjonikomisjon on kogukonna omahalduse passiivse süsteemi organ. Ta ei teosta haldusfunktsiooni materiaalses mõttes. Ta tegevus piirdub vaid kontrolliga aktiivse süsteemi organite üle. Revisjonikomisjoni pädevus valla- ja linnakogukonnas on erinev. Valla revisjonikomisjon võib kontrollida vallavalitsuse ja s u g u s t tegevust³⁰⁾, seega ka kantsleilist asjaajamist³¹⁾. Linna revisjonikomisjon peab aga piirduma vaid linnavalitsuse m a j a n d u s l i k u tegevuse kontrollimisega³²⁾. Revisjonikomisjon allub vahetult volikogule, kellele kantakse ette komisjoni protokollid ja aruanded³³⁾. Volikogul on õigus anda revisjonikomisjonile direktiive. Linnavolikogu on selleks koguni kohustatud³⁴⁾. Valla revisjonikomisjoni tegevuse lähem kord on leidnud kindlaksmääramist Vallaomavalitsuse arvepidamise määru- ses³⁵⁾. Üldiselt teostavad valla ja linna revisjonikomisjonid peamiselt arvekontrolli, mis eelpool leidis käsitlemist transsendentse kontrolli alaliigina. Eelkontrolli teostamine on olnud komisjonide eneste suvast või neile volikogude poolt antavaist direktiivest, kuid faktilise ja järelokrolli teostamine on neile seaduse järgi kohuslik.

Faktilise ja järelokrolli tulemusena on volikogul revisjonikomisjoni ettepanekul õigus määrata kogukonna teenistujailt juurde- ja tagasimakse, kui ka nõuda neilt omahaldusele tekitatud muude kahjude heastamist³⁶⁾. Samane õigus on antud ka maa- volikogule³⁷⁾, kuid sellele sättele tuleb vaadata kui praktiliselt teostamatule, sest see eeldab teenistujate tegevuse kontrollimise võimalust, mis maavolikogul puudub.

Valla- ja linnavolikogude õigusist teenis- tusvalve teostamise alal tuleb veel mainida

²⁹⁾ VS § 27, 103 ja LS § 30, 114.

³⁰⁾ Vt. VS § 103.

³¹⁾ Tähen datagu, et valla revisjonikomisjoni kontrollimisele ei kuulu siiski vallavalitsuse m õ n e d eriu les andelised tegevusliigid nt. sõjaväeteenistuse asjad.

³²⁾ Vt. LS § 114.

³³⁾ VS § 108 ja LS § 119.

³⁴⁾ LS § 120.

³⁵⁾ Vt. RT 1938, 32, 261, § 95: „Valla revisjonikomisjon on kohustatud vähemalt kord igas veerandaastas revideerima vallavalitsuse asjaajamist, kontrollima kassa seisu ja võrdlema seda arveraamatutega ning arveid tõendavate dokumentidega. eriti jälgima ja selgitama kulude otstarbekohasust ja vastavust eelarve määradele.

Samuti peab kontrollima tarviduse järgi vallaomavalitsuse asutiste ja ettevõtete majandamist ning vallaomavalitsuse kõigi varade seisu vähemalt kord aastas.“

³⁶⁾ VS § 187 ja LS § 375.

³⁷⁾ Vt. MS § 212.

võimalust algatada valitavate

teenistujate kohtulikule vastutusele võtmist³⁸⁾. See võib toimuda volikogu enda algatusel, ilma et selleks oleks ettepanekut revisjonikomisjonilt. Maavolikogul seda õigust ei ole.

§ 3. Kogukonnajuhhi poolt teostatav kontroll.

Kehtivais seadusis on kogukonna eksekutiivorgan rajatud juhprintsibiile. Vallakogukonnas otsustab vallavalitsuse pädevusse kuuluvad küsimused ainult vallavanem, kusjuures ta ei tarvitse vähimalgi määral arvestada oma kolleegide — abivallavanemate — arvamusega³⁹⁾. Sama kehtib ka kolmanda astme linnade (linnad elanike arvuga alla 10.000) kohta. Neis on linnapea resp. linnavanem omahalduse täidesaatvaks organiks ja otsustab küsimusi samuti üksinda⁴⁰⁾. Pealinnas ja esimese ning teise astme linnades⁴¹⁾, samuti ka maakonnis, on täidesaatev organ küll kollegiaalne, kuid siin ei ole linnapea resp. maavanem primus inter pares, vaid nad esinevad primus omniumi kvalifikatsioonis. Nende võimkonda kuulub omahalduse tegevuse üldjuhtimine ja ühtlustamine ning lähema järelevalve teostamine omahalduse asutiste ja ettevõtete, ametnike ja teenijate tegevuse üle⁴²⁾. Veel enam, neile kuulub, samuti kui ka valla- ja linnavanemaile, teatav kontroll isegi esinduskogu tegevuse üle, millist õigust aga nende kolleegid ei oma. Neil asjaoludel võime õigustatult rääkida kogukonnajuhhi poolt teostatavast kontrollist. Võttes küsimust õiguspoliitilisest seisukohast, näeme, et selline kontroll võib muuta kogukondade tegevuse täielikult sõltuvaks riiklikust keskhaldusest. On ju kogukonnajuhid kõik ametisse nimetatavad keskhalduse poolt. Ent selles ei ole midagi juhuslikku. Kehtivais seadusis on mitmeti püütud samastada kogukondlikku omahaldust ja riiklikku kohahaldust⁴³⁾.

³⁸⁾ VS § 25 p. 13 ja LS § 28 p. 19.

³⁹⁾ Vt. VS § 61 ja Vallaseaduse seletuskiri M a a o m a v a l i t s u s e s n r. 4 — 1937: „Vallavalitsus käesoleva seaduseelnõu järgi ei ole kollegiaalne organ. Täidesaatva organi — vallavalitsuse moodustab vallavanem üks ja vallavalitsuse kompetentsi kuuluvaid asju otsustab vallavanem ise.“

⁴⁰⁾ Vt. LS § 85 ja 89.

⁴¹⁾ Tähen datagu, et Vabariigi Presidendi otsusega (RT 1938, 51, 483) on LS § 6 alusel loetud I astme linnaks Tartu ja II astme linnadeks Narva, Pärnu, Nõmme, Rakvere, Valga ja Viljandi.

⁴²⁾ LS § 66 p. 1 ja § 77, MS § 72.

⁴³⁾ Vt. E. M a d d i s o o, o p. c i t., lk. 116/117: „Omavalitsus on rahvalitsus ja rahvariigis on kogu riigivalitsus omavalitsus. Rahvariigis on keskvalitsus ka omavalitsus, kuna ta seatakse ametisse rahva poolt. Keskvalitsus on vastandiks omavalitsusele ainult monarhiades...“

1. Kontroll esinduskogu tegevuse suhtes.

See avaldub järsult kogukonnajuhi õiguses seisata ja anda tagasi uueks otsustamiseks kõik järelevalveasutiste mittekinnitamisele kuuluvad esinduskogu⁴⁴⁾ otsused, millised juht leiab olevat vastolus seadustega või kahjulikud kogukonna või üldhuvidele⁴⁴⁾. Kogukonnajuhi veto on suspensiivse iseloomuga, sest kui esinduskogu ka asja teistkordsel arutamisel jääb endise otsuse juurde, ei saa juht seda enam seisata⁴⁵⁾. Juhi interventsiooniõigus on siiski kaugeleulatava iseloomuga. Esinduskogu otsuse vastolu seadusega, veel enam aga otsuse kahjulikkust kogukonna või üldhuvidele hindab ta suvaliselt ja selles asjas ei saada tema tegevusele kaevata.

Võimas relv on juhil ka esinduskogu tegevusele sundimiseks. Kui kahele üksteisele järgnevale volikogu koosolekule ei ilmu tarvilisel arvul volinikke, otsustab juht ise volikogu esmakordse koosoleku päevakorda võetud küsimused, välja arvatud pealinn, esimese ja teise astme linnad ja maakonnad, kus juht esitab volikogu päevakorda võetud küsimused otsustamiseks valitsuse kolleegiumile⁴⁶⁾. Sellistel juhtudel on lisatingimuseks, et asi ei kannataks viivitust, kuid selle üle otsustab juht suvaliselt. Juhi resp. valitsuse kolleegiumi otsus asendab puuduva esinduskogu otsuse täielikult. See kuulub esinduskogule vaid järgmisel koosolekul teatamiseks, kusjuures esinduskogul ei ole õigust võtta ette ümberotsustamist.

2. Kontroll maa- ja linnavalitsuste kolleegiumide tegevuse suhtes.

Valla- ja kolmanda astme linnakogukonnas puudub kollegiaalne täidesaatev organ — valitsus. See on vaid pealinnas, esimese ja teise astme linnades ning maakondades, olles subordineeritud juhile ja evides suure kallaku monokraatsuse süsteemile. Juhile on omistatud keeluõigus kolleegiumi aktide suhtes. Selle kasutamisel devolveerub akt Siseministri otsustamisele, kellest olenevalt võib küsimus tulla kolleegiumis uuesti otsustamisele või loetud lahendatuks kolleegiumi otsuse kohaselt⁴⁷⁾. Keeluõiguse kasutamine kolleegiumi aktide suhtes on seotud lisatingimusega, et nad peavad olema vastuolus sea-

dusega või kahjulikud kogukonna või üldhuvidele.⁴⁵⁾

3. Kontroll kogukonna teenistujate suhtes.

Kogukonnajuhil on kogukonna teenistujate suhtes laialdased võimupiirid. Ta juhustab nende tegevust ja teostab nende üle järelevalvet.⁴⁹⁾ Teenistujate tegevuse juhistamise all ei tule mõelda, et kogukonnajuht subjektiivselt igat teenistujat juhiks, vaid et juht juhustab omale vahenditult alluvaid, kes siis antud juhised oma alluvatele edasi annavad. Järelevalve teostamisel ulatub aga juhi tegelik teotsemine kaugemale. Juht kontrollib esmajoonel küll endale vahenditult alluvaid, kuid peale selle teostab ta otseselt kontrolli ka teiste teenistujate suhtes. Teenistuja õiguspäratut tegevust on juht kohustatud tõkestama. Teenistuja ametialasest kuritegevusest peab juht teatama prokuratuurile.⁵⁰⁾ Linnas ja maakonnas evib juht väljaspool valitsuse koosseisu kuuluvate teenistujate suhtes veel distsiplinaarkaristuse õiguse, vallakogukonna teenistujate suhtes kuulub see õigus esmajoonel Siseministeriumi Omavalitsuste Talituse direktorile, kuid ka Siseministrile.⁵¹⁾

Kogukonna teenistujad vastutavad oma tegevuse eest ühistel alustel riigiteenistujatega.⁵²⁾ Õiguslikult on nad aga riigiteenistujatest halvemas seisundis. Ainult üksikud neist on avalikõiguslikud teenistujad,⁵³⁾ kuna suurem osa on kogukonnaga teenistulepingulises vahekorras. Viimaste suhtes on kogukonnajuhi mõjuvõim palju suurem. In praxi toimubki kogukonna mitteavalikõiguslike teenistujate vallandamine Balti Eraseaduses⁵⁴⁾ ettenähtud alustel sageli ilma põhjusi nimetamata. Toetudes BES § 4186 sätetele, et tööandja võib tähtajatut teenistulepingut suvaliselt üles öelda, toimivad ko-

⁴⁵⁾ Vt. *ibid.*

⁴⁹⁾ VS § 61 p. 8, LS § 66 p. 1, 77 ja 88 ja MS § 72 p. 2.

⁵⁰⁾ Kr Kp S § 898.

⁵¹⁾ Vt. Distsiplinaarseadustik (RT 1934, 81, 679) § 30.

⁵²⁾ VS § 101. LS § 163 ja MS § 143.

⁵³⁾ Tähenatagu, et avalikõiguslikud teenistujad on sellistena seaduses loetletud, nagu valla-, linna- ja maavalitsuse liikmed, sekretärid ja nende abid, omavalitsuste revidendid, maaarstid ja mõned teised. Nende teenistuskohiti saab kaotada ainult seadusega ja neid endid vallandada vaid seaduses tähenatud põhjusil.

⁵⁴⁾ Vt. LS § 150: „Linnaomavalitsuse ametnike ja teenijate teenistusvahekord lõpeb tsiviilseadustes ja teenistulepingus või vastavais eriseadustes ettenähtud alustel.“ Analoogilised sätted vt. VS § 89 viimane lõige ja MS § 130.

⁴⁴⁾ VS § 31, LS § 36, MS § 39.

⁴⁵⁾ Vt. *ibid.*

⁴⁶⁾ VS § 28, LS § 32, MS § 35.

⁴⁷⁾ LS § 112 ja MS § 97.

gukonnajuhid pahatihti teenistujate vallandamisega omavoliliselt, tahtes vaid vabane da neile subjektiivselt e bameeldivaist teenistujaist kas poliitilisil või muudel põhjustel.

See küsimus ei ole tegelikkuses autoriteetset lahendust leidnud, kuid lähtudes eriti Põhiseaduses avalduvast e g a a l s u s e p r i n t s i i b i s t, mille järgi kodanikke käsitledaks ühedes ja samades olundis ning eeldustel täiesti võrdselt, tuleb asuda seisukohale, et kogukonna mitteavalik-õigusliku teenistujaga saab teenistusvahekorda lõpetada vaid seadusis loetletud juhtudel⁵⁵⁾ ja BES § 4186 tähendatud põhjuste a ü l e s ü t l e m i n e ei ole ses suhtes kohaldatav. Kogukonnajuht on ise kogukonna teenistuja. Omal ametikohal tuleb tal toimida ainult kogukonna huvides. Kui lubada juhile teenistujate vallandamist isiklikes hu-

vides ja suvaliselt, siis oleks kogukond juhi eraettevõte. Edasi, kui üht vallandatakse ainult selleks, et teisele kohta võimaldada, on vastuolus Põhiseadusega,⁵⁶⁾ sest põhjustelt vallandatav teenistuja on asetatud halvemas õiguslikku seisundisse, kui tema järglane.

Ajutiselt teenistuskohaste täitmisest saab juht tagandada kõiki tema poolt nimetatavaid teenistujaid, kelle vastutusele võtmiseks on vastavale kohtuvõimule esitatud teadaanne süüteo, mille eest seaduses on ette nähtud vangimaja või raskem karistus.⁵⁷⁾

(Järgneb.)

⁵⁵⁾ Tähendatagu, et seadusis ettenähtud võimalused mitteavalik-õiguslike teenistujate vallandamiseks on palju avaramad avalik-õiguslike teenistujate vallandamisvõimalusist.

⁵⁶⁾ Vt. FS-e § 9: „Kõik kodanikud on seaduse ees võrdsed.“

⁵⁷⁾ VS § 88, LS § 154 ja MS § 134.

Avalike raamatukogude ülalpidamisest.

Hariduse- ja kultuuritegelastelt on tihti ajalehtedes ja mujal kuuldavale toodud nurinat selle üle, et raamatuid eriti maal vähe kasutatavat, et avalike raamatukogude võrk maal olevat veel liialt vähe välja arenenud jne. Kuivõrd need nurisemised põhjendatud on, selle kohta võiksime saada väikese kujutluse, kui tutvume lähemalt mõne maakonna raamatukogude võrguga ja avalike raamatukogude tegevusega.

Nende ridade kirjutajal on kasutada andmed avalike raamatukogude võrgu kohta ühe meie tähtsama maakonna — Harjumaa — kohta. Kuna just see maakond on haridusministeeriumi poolt läinud aastal tunnistatud üheks paremaks ja eeskujulikumaks maakonnaks avalike raamatukogude võrgu arendamise suhtes, siis oleks ehk huvitav siinkohal pilku heita sellele, kuidas avalike raamatukogude võrk on Harjumaal korraldatud ja ühtlasi ka vaadelda, kes on Harjumaal avalike raamatukogude ülalpidajad.

Nagu nähtub esiletoodavast andmeist, mis Harju maavalitsuse otsusega 21. detsembrist 1939. a. kinnitatud, on Harjumaal kõigis 34 omavalitsuses olemas kokku 112 avalikku raamatukogu ja 26 raamatukogu osakonda. Kõige rohkem avalikke raamatukogusid, nimelt 8, on Kõnnu vallaomavalitsuse piirkonnas. Järgnevad Padise ja Rapla vallad, kus kumbagis on 7 avalikku raamatukogu. Edasi tulevad Harku, Keila ja Rae vallad, igauks 5 avaliku raamatukoguga ning Hageri, Iru, Juuru, Kohila, Kolga, Nissi, Ra-

vila, Saue ja Tõdva vallad igauks 4 avaliku raamatukoguga. Kolme avaliku raamatukoguga on piirdunud Anija, Kehtna, Kuimetsa, Kuusalu, Kõue, Nõva, Peningi ja Raikküla vallad; kaks raamatukogu on Järvakandi, Jõelähtme, Kernu ja Kuivajõe valdades ning üheainsa raamatukoguga on Keila ja Paldiski linnad ning Naissaare, Prangli, Pakri ja Raasiku vallad.

Võrreldes eeltoodud andmete najal Harjumaa omavalitsuste ja avalike raamatukogude arvu, paistab asi tõepoolest üsna eeskujulikus korras olevat, sest kui suuremais valdades on juba 7—8 avalikku raamatukogu ja peale selle veel raamatukogude osakonnad, siis peaks raamatud valdade elanikele juba küllaltki kättesaadavad olema ja mingit nurinat ei võiks siin enam olla.

Vaadeldes aga asja sellest küljest, kes on avalike raamatukogude ülalpidajad Harjumaal, siis selgub kohe, et kõik pole siin ikkagi nii, nagu see tõeliselt peaks olema. Nimelt nähtub andmeist, et 112 Harjumaa avalikust raamatukogust on ainult 40 raamatukogu vallaomavalitsuste ülalpidamisel, kuna 72 avaliku raamatukogu ülalpidajaiks on mitmesugused kohapealsed eraorganisatsioonid, nagu haridusseltsid, raamatukoguseltsid, ÜENÜ osakonnad jne. Ainult Kuivajõe, Saue, Raasiku, Naissaare, Pakri, Prangli ja Varbola valdades ning Keila ja Paldiski linnades on kohalikud omavalitsused ka raamatukogude ülalpidajaiks, kuna valdades, kus on olemas

mitmed raamatukogud, ei ole selle vastu vallaomavalitsus ühegi raamatukogu ülalpidajaks. Sääraseid vallaomavalitsusi on Harjumaal tervelt 12 ja nimelt Hägeri 4 raamatukoguga, Juuru 4 raamatukoguga, Järvakandi 2 raamatukoguga, Jõelähtme 2 raamatukoguga, Keila 5 raamatukoguga, Kernu 2 raamatukoguga, Kolga 4 raamatukoguga, Kuimetsa 3 raamatukoguga, Kuusalu 3 raamatukoguga, Kõnnu 8 raamatukoguga, Kõue 3 raamatukoguga ja Rapla 7 raamatukoguga. Teistes valdades on osa raamatukogusid vallaomavalitsuse, osa aga eraorganisatsioonide ülalpidamisel.

Võidakse ju öelda, et omavalitsused sellele vaatamata, et nad raamatukogusid ülal ei pea, annavad ju ikkagi raamatukogudele toetust igal aastal. Tõsi see ju on, aga kui suur või väike see toetus just on, ka selle kohta on nende ridade kirjutajal parajasti andmed käepärast. Laseme neil kõneleda.

Lõppevaks 1939/40. majandusaastaks on Harjuma vallaomavalitsused määranud avalikele raamatukogudele toetust kirjanduse muretsemiseks 4756 kr. ja majanduslisteks kuludeks 3511,50 kr., kokku seega 8267,50 kr. Neist toetustest langevad väiksemad summad Kuusalu (86 kr.), Kõnnu (120 kr.) ja Kernu (130 kr.) valdadele, kuna Rapla valla auks peab tunnistama, et sealt on raamatukogudele toetuseks antud siiski 350 kr., mis osutub Harku ja Iru valdade järele kolmandaks suuremaks toetussummaks avalikele raamatukogudele.

Märkimist väärib, et ka Keila ja Paldiski linnaomavalitsused on oma ülalpidamisel olevaile raamatukogudele lõppevaks majandusaastaks toetust määranud kogusummas 987 kr., mis teeb kirjanduse muretsemise arvel elaniku kohta välja 21,2 senti, majandusliste kulude arvel aga 31,2 senti. Sarnase suure arvu juure pole aga Harjuma valla oma raamatukogude toetamisel veel kaugeltki jõudnud, sest kirjanduse muretsemiseks antud toetussumma teeb kõigis Harju-

maa valdades keskmiselt iga elaniku kohta vaid 5,5 senti, majandusliste kulude arvel antud toetus aga veel vähem, nimelt 4,1 senti elaniku kohta. On ju küll ka üksikuid valdu, kus elaniku kohta antav toetus kirjanduse muretsemiseks raamatukogudele teeb välja 9,9 senti (Harku) ja 9,7 senti (Kehtna), kuid ega need paar üksikut valda suuda üldpilti muuta.

Lõpetades seega ametlike andmete ette toomise, peab konstateerima, et üldpilt meie avalike raamatukogude olukorrast maal jätab küllaltki veel soovida. Eriti sunnib seda konstateerima nähe, et suur osa vallaomavalitsusi näivad hoiduvat avalike raamatukogude oma ülalpidamisele võtmisest, jättes selle töö meelsasti eraorganisatsioonide hooleks. Elu aga näitab ise, et eraorganisatsioonid, olgu nad siis kui hästi kohaldatud, ei suuda iialgi avalikke raamatukogusid, mis on määratud rahvale üldkasutamiseks, nii hästi ja otstarbekohaselt varustada ja ülal pidada, kui seda suudavad teha just omavalitsused. Seda on meil küllaltki olnud võimalusi näha meie suuremates linnades. Kui ka maal võtaksid kõik vallaomavalitsused oma piirkonnas olevate avalike raamatukogude ülalpidamise enda ülesannete hulka, siis võiks see uuendus tuua endaga kaasa ka määratu tähtsusega ja pöörettekitava murangu meie avalike raamatukogude arendamise ajaloos. Selle uuenduse teostamiseks ei oleks vallaomavalitsustel vajalik jääda ootama vastavaid ettekirjutusi ja korraldusi ülevalt poolt, vaid just meie raamatukultuuri huvides tuleks meie vallaomavalitsustel ise hakata selleks otsustavaid samme astuma, et kõik meie maal asuvad avalikud raamatukogud saaks endale ülalpidaja vallaomavalitsuse näol. See küsimus paistab küll niivõrd tähtis olevat just meie avalike raamatukogude edaspidise arengu suhtes, et selle üle maksaks ka edaspidi avalikult mõtteid vahetada.

J. K—e.

Kodukaunistamisest.

Sellel teemil kirjutatakse nüüd ajalehtedes harva ega anta meeleldi ruumi sõnasooivajale. See teem ei pakkuvat huvi. Ja ometi oli kodukaunistamine alles paar aastat tagasi menukamaid kõneaineid nii ajakirjanduses kui ka seltskondlikes organisatsioonides, oli üks meie rahvuslikke suuraktisioone, mis töötas põhjalikult muuta meie kodude ilmet

ning tuua üldise murangu suhtumises kodukaunistamise ja kordkultuuri.

Jah, kodukaunistamise mõte on juba mõnda aega oma populaarsust kaotamas, selle asemel, et seda järjest juure võita, nagu loodeti selle aktsiooni organiseerimisel.

Huvi kodukaunistamise vastu tõusis pidevalt niikaua kuni kestis väljakuulutatud

hoogtöö. 1938. aastal aga kodukaunistamise hoogtöö ametlikult lõpetati ja hoogtööks loodud organid osaliselt likvideeriti või muudeti ümber vastavalt Loodushoiu seaduse eeskirjadele. Ühes selle muudatusega hakkas muutuma ka suhtumine üldisesse kodukaunistamisse. Tõusu asemele tuli mõõn.

Valdades ei toonud üleminek hoogtöölt nimetamisväärsed muudatusi: kodukaunistamise hoogtöö komiteede asemele loodi veidi muudetud koosseisudes kodukaunistamise komiteed. Viimased on küll mitmel pool kuni tänapäevani jäänud tegevusse rakendamata, kuid sääraates kohtades ei avaldanud tegevust ka endised hoogtöö komiteed; komiteede ülesandeid seal täitis ja täidab nüüdki vastavate huvidega ja energiaga vallasekretär, harvemini vallavanem.

Maavalitsustes ei toonud üleminek üldse mingit muudatust: siin jäeti kodukaun. hoogtöö maakomiteed endistes koosseisudes edasi töötama, ainult nende nimetusest lülitati välja sõna „hoogtöö“. See sündis küll ilma vastava seadusnormita, ainult Loodushoiu- ja Turismi-Instituudi ringkirja põhjal (Loodushoiu seadus maakomiteid ette ei näe), kuid sel asjaolul pole tähtsust, kuna pealegi maakondades nagu valdadeski kodukaunistamise alal on mõõduandev mitte komitee, vaid vastavate juhtivate isikute tegevus.

Suure muudatuse tõi kodukaunistamise hoogtööjärku lõpetamine ainult juhtivas keskorranis: Kodukaunistamise Hoogtöö Peakomitee likvideeriti ja tema ülesanded läksid Loodushoiu- ja Turismi-Instituudile.

See muudatus ongi vast peamisi põhjusi, miks suhtumine kodukaunistamisse on muutunud.

Kodukaunistamises nagu igas muuskj rahvuskultuurilises aktsioonis omab suurt tähtsust juhtiv keskus — peastaap, kes peab olema tihedas ja usalduslikus ühenduses kõigi oma allorganitega. Loodushoiu- ja Turismi-Instituut kui kitsa tegevusalaga eriasutus, kellel pole palju kokkupuutumist kodukultuuri tööväljaga, pole seni suutnud luua õiget kontakti nendega, keda ta kodukaunistamise alal on määranud juhtima ja ergutama. Õieti pole Instituut kui asutus kodukaunistamise aktsiooniga peaaegu üldse mitte tegelenud. Instituudi nimel on kogu aeg esinenud kodukaunistamise peasekretär. Viimane on püüdnud luua kontakti oma „alluvatega“ peamiselt tegevuse aruannete nõudmisega.

Need aruanded on viimasel ajal muutunud kaunis ebapopulaarseiks, vähemalt kocsatjate juures — valdades ja maakondades. Neid aruandeid on nõutud mitmesuguste, mõnikord nähtavasti päris juhuslike ajajätkude viisi (näiteks 1. jaan. kuni 15. augustini, 16. aug. kuni 31. det.) ja neisse on kuhjatud ilma süsteemita sääraseid küsimusi, millele õige vastuse andmine tihti pole üldse võimalik. Tundub, et nende aruannete nõudjal pole selge, kui palju aega ja vaeva nõuaks sääraate aruannete täitmine, kui nendes ei võetaks arvsid „laest“. Seda „laestkirjutamist“ on avalikult aruannetes enestes alla kriipsutatud, paludes teha muudatusi aruannetes ja nende nõudmise korras.

Aruannete suhtes on üldse esitatud õige mitmeid soove ja ettepanekuid, kuid need on jäänud tulemusteta.

On ilmne, et kodukaunistamise alal juhtiva keskorgani kontakt oma allorganitega pole hea ja et selle tõttu kogu aparaat ei saa töötada küllaldase eduga. Siin peaks tulema põhjalik muudatus. Kodukaunistamise mõte pole rahva laiades hulkades veel kuigi tugevasti juurdunud ja sellel alal peab täie energiaga, kavakindlusega ning kooskõllaliselt edasi töötama. Muidu võib tulla tagasimineku ja seniste saavutuste hääbumine.

Arvan, et kodukaunistamise üleriigiline juhtimine tuleks viia Loodushoiu- ja Turismi-Instituudist Haridusministeeriumi alla. Kuna hoogtööjärk kodukaunistamise aktsioonis on kuulutatud lõppenuks, peaks nüüd kadukaunistamistöö laad olema rohkem kasvav kui propageeriv, ja sobivaks juhiks rahva kasvatamisel on ainult Haridusministeerium.

Valdades tuleks kodukaunistamise alal senisest märksa rohkem ülesandeid panna algkoolidele kui rahvahariduse peallikaile. Algkool peab mitte üksnes kasvutama puhtuse-, korra- ja ilutunnet oma õpilastes, vaid levitama neid mõtteid täie energiaga ka kodudesse. Algkoolide kaudu tuleks luua rahva hulgas kodukaunistamise alal ka traditsioone. Näiteks võiks saada traditsiooniks istutada kodus vilja- või ilupuu iga lapse sünni, koolilõpetamise, leeritamise jne. mälestuseks. Algkooli lõpetamisel peaks iga õpilane saama kooli juures asuvast puukoolist vähemalt ühe puu oma kodu istutamiseks. Sääraatel traditsioonidel oleks määratu tähtsus kodukaunistamises ja maal võrsunud inimete pärastises suhtumises oma kodudesse.

Isegi kodukaunistamistöö aruannete jaoks andmete kogumine võiks kõige paremini sün-

dida koolide kaudu. Koolide ja nende õpilaste abil andmete kogumine poleks enam nii koormav kui ta on seda vallakantselei kaudu teostades. Kooliringkondade viisi töö oleks jaotatud ühtlaselt üle maa ja see töö oleks siis ühtlasi k a u d s e k s p r o p a g a n d a k s: oma või naabrite kodust andmeid tuues õpilane annab sinna ühtlasi edasi kooli ning muude asutuste soovid ja ootused kodu korrastamiseks ja kaunistamiseks. Andmete kogumisel „kantselei korras“ aga minnakse kodudest mööda. Koolide kaudu kogutud andmed oleksid ka märksa usaldusväärsemad kui senised aruanded, kus „laest võetud“ arvude tõttu peitub palju ebatõtt.

Elluastujad maanoored viivad koolist kaasa küllalt palju head tahet oma kodude kaunistamiseks ja korrastamiseks, kuid liiga vähe praktilisi oskusi, mida ei suuda vajalikul määral pakkuda üldhariduslik kool. Seepärast on väga soovitatav, et maa-alkkoolide lõpetajaile antaks ellu astudes kaasa käsiraamat, mis sisaldaks praktilisi juhiseid kodude

kaunistamise, sisustamise, puhtuse, koduteravhoiu ja muudel kodukultuuri aladel. See raamat peaks antama tasuta, kas kooliüldalpidaja või riigi kulul. Raamatu annetamine kujuneks traditsiooniks, nagu seda omal ajal oli vaimuliku kirjanduse annetamine elluastujatele noortele. Säärane käsiraamat aga veel puudub. Selle väljaandmiseks on pööratud kodukaunistamist praegu juhtiva keskuse poole, kuid seal pole selles küsimuses midagi kuuldavale tulnud. Kohtadel, valdades, on aga kodukaunistamist käsitava kirjanduse annetamine koolilõpetajaile hakanud levima ilma mingi tõuketa keskkohast. Parema puudumisel annetatakse väikseid brošüüre, mida välja andis Kodukaunistamise Hoogtöö Peakomitee. Kuid neidki pole enam saada.

Kodukaunistamise alal pole meil praegu mitte kõik korras. Kuid mõningad muudatused võiksid siin tuua kiire paranduse, sest see aktsioon leiab alati ja kõikjal sooja poolehoidu, kui seda hästi juhitakse.

K. Puskar.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 12. Valla revisjonikomisjoni ja vallavolikogu õigustest ja kohustest. Kas uuel valitud valla revisjonikomisjon on õigustatud ja kohustatud revideerima vallavalitsuse 1938/39. a. aruannet, mis maavalitsuse poolt juba kinnitatud, ja 1939. a. asjaajamist ja arvepidamist, mil vallavanem tegutses vallavolikogu ülesannetes? Kas vallavolikogul on õigus revisjonikomisjoni ettepanekul võtta sisulisele arutamisele ja ümberotsustamisele vallavanema poolt volikogu ülesannetes koostatud valla 1939/40. a. eelarvet, mis maavalitsuse poolt kinnitatud, eelarve kulu krediitide ümberpaigutusi ja tarvitamise otstarbekohasust ning määrata juurde- ja tagasimakse?

Vastus: Järelevalveasutise poolt kinnitatud omavalitsuse otsused, eelarved ja aruanded, kui kinnitus on jõustunud, samuti muud jõustunud otsused ei kuulu enam revideerimisele ega uuesti arutamisele. Jõustunud otsusi võidakse muuta Administratiivmenetluse seaduse (RT 1936, 4, 25) § 86—91 ettenähtud juhtudel ja korras.

Vallaseaduse § 186 ja 187 alusel valla revisjonikomisjon on õigustatud ja kohustatud revideerima vallaomavalitsuse möödunud 1939/40. a. majandusaasta eelarve täitmise aruannet ja sellega seoses olevat vallaomavalitsuse arvepidamist ja asjaajamist kogu ulatuses, võtma seisukohta kulukrediitide tarvitamise otstarbekohasuse suhtes ning tege-ma vallavolikogule ettepanekuid vallaomavalitsuse valitavatelt ja nimetatavatelt teenijatelt juurde- ja

tagasimaksude määramiseks ning neilt tehtud kahjude tasumise nõudmiseks. Ja vallavolikogu on õigustatud neid ettepanekuid arutama ja otsustama. Kuid tal ei ole õigust arutada ega ümber otsustada vallavolikogu ülesannetes tehtud vallavanema jõustunud otsusi.

Küsimus nr. 13. Hoolekandekulude sissenõudmisest. Kas valla maksunõudjal on õigus sisse nõuda Hoolekandeseaduse § 96¹ ja 96² alusel välja mõistetud perekonna elatistraha ja kas kohtupristav on õigustatud arestima valla maksunõudja poolt arestitud vara ning nõudma oma kätte valla maksunõudja arestimistoimiku?

Vastus: Administratiiv-sissenõudmise seaduse (RT 1932, 2, 15; 1936, 29, 189 ja 1937, 52, 466) § 4 esimese lõike järgi omavalitsused toimetavad oma ringkonnas oma ametnikkude kaudu omavalitsuse maksude sissenõudmist. Seadus nimetab küll ainult omavalitsuse makse, kuid peale maksude on omavalitsustel veel muid tema oma asutiste poolt määratavaid administratiiv-nõudmisi, nagu: kooramatiste täitmise tasud neilt, kes nad täitmata jätsid, hoolekande kulude tagasimaksud, trahvid koolikohustuse täitmatajätjailt jne., millede sissenõudmist eriti ei mainita ega kellegi muu peale ka pandud ei ole. Seepärast tuleb järeldada, et omavalitsusasutiste poolt seaduslikult määratud kõik maksud ja muud administratiivnõudmised omavalitsuse heaks kuuluvad sissenõudmisele omavalitsuse maksunõudja kaudu.

Kui Administratiiv-sissenõudmise seaduse (RT 1932, 2, 15) § 40 õigustab omavalitsuse maksunõudjat arestima täiendavalt omavalitsuse nõudmise rahuldamiseks kohtupristavi poolt arestitud võlglaste vara ning kohustab omavalitsuse maksunõudjat teatama sellest kohtupristavile, siis peab järelutama, et samasugune õigus on ka kohtupristavil nii omavalitsuse maksunõudja poolt arestitud

vara täiendavalt arestimises kui ka tema toimiku oma kätte nõudmises.

Tsiviilkohtupidamise seaduse (VSK XVI k., RT 1936, 102, 826) § 1890 järgi peab võlglaselt sissenõutud summa jaotamisel rahuldatama riigi- ja kogukonnamaksud ning nende võlad, teenijate palgad ja elatisrahad enne eranõudmisi.

Riigikohtu otsusi.

Kas maksab kogukonnamaksu vallakodanik või vallaelanik?

R. jaoskonnakohtunik arutas R. K. kaebust A. vallavolikogu otsuse peale kogukonnamaksu asjus ja otsustas kaebuse jätta tagajärjeta, sest Vallaseaduse § 206 jaot. V lg. b ja § 7 lg. 3 põhjal loetakse naise elukoht mehe elukoha järgi. R. K. mehe elukoht oli 15. det. 1937 A vallas, kus tema ka kogukonnamaksu tasus. Et R. K. tol ajal T. linnas oli registreeritud, ei vabastatud teda kogukonnamaksust valla heaks.

R. jaoskonnakohtuniku otsus tuleb tühistada, sest jaoskonnakohtunik, tuginedes Vallas. § 206 jaot. V lg. b ja § 7 lg. 3, ei ole silmas pidanud sama sead. IX osa lg. II, mille järgi Vallas. § 7 ja 8 ning V osa teostamise lähem kord määratakse siseministri määrusega, ja tähendatud määruse andmiseni kohaldatakse § 155 vallakodaniku kohta ettenähtud eeskirju vallaelanikele. Järelikult tuleb kogukonnamaksu määrata vallaelanikele seni, kui ei ole vastavas korras kindlaks määratud isikute kuuluvus vallakodanikkudeks. A. vallavolikogu pole tõestanud, et R. oleks A. vallas elanud, ega väida, et R. K. mees oleks vastavas korras A. valla kodanikuks tunnistatud.

(RkhA toim. nr. 110 I, 1939.)

Sunniviisiline teeservituudiga koormamine ja tee avamise kord Maanteede seaduses.

Et X. ministeeriumi kokkulepet ei saavutanud M. talu omanikuga tee avamise kohta, siis oli maavalitsus õigustatud Maanteede sead. § 67 põhjal X. ministeeriumi palvel määrama tee tarvidust ja sunniviisilist avamist ning koormama teeservituudiga kinnisvara, mille piirdes tee avatakse. Maan-

teede s. § 80 järg tuleb aga maavalitsusel alul ära määrata ka kinnisvara, mille kasuks koormatav kinnisvara servituudiga koormatakse, s. o. servituudiõiguslik kinnisvara. Tegemist on sel puhul järelikult nn. reaalservituudiga (SES § 1090, 1107). Et antud juhul on tegemist reaalservituudiga, nähtub ka Maanteede s. § 65, 67, 68, 73, 74 ja 84 sättest, millede järgi teeservituut seatakse tee nõudjale kuuluv kinnisvara kasuks.

Käesoleval korral on H. maavalitsus otsustanud koormata kinnisvara teeservituudiga X. ministeeriumi kasuks, aga jätnud seadusvastaselt märkimata kinnisvara, mille kasuks servituut seatud.

Maavalitsuse otsusest järgneb, et on võõrandatud mitte ainult teedalune maa, vaid peale selle veel kaebaja talu ja S. talu piiri vahele kitsa ribana jääv maatükk. Maanteede s. ettenähtud juhtudel ja tingimustel on maavalitsus küll õigustatud tealuse maaala võõrandama (Maanteede s. § 74, 75, 80), tealuseks maaks mittevajalikkude eramaa-alade võõrandamine ei ole aga seadusega kokkukõlas.

Maanteede s. § 73 järgi peab tee ülevaataja üksikasjaliselt selgitama ka s u, mis tee avamisega võib tõusta sellele kinnisvarale, mille omanik palus tee avamist, ja samuti ka kahju, mis tee avamine võib tuua teega koormatavale kinnisvarale. Tähen- datud §-i järgi tuleb järelikult võrrelda koormava kinnisvara kasu ja koormatava kinnisvara kahju, mis nõutava tee läbi tekkida võib. Arvamus, et kahjusaamise küsimus langevat antud juhul ära, sest tee ülevaataja poolt olevat ette pandud maksta maa eest põllumaa hind, on ekslik.

(RkhA toim. nr. 255 I — 1939.)

Vastutav toimetaja: A. Loorits. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Trükikoda J. Roosileht & Ko. Tallinn, Lühijalg 4.